

Sant Genís (masia)

Navàs

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Sector est del terme municipal. Antiga parròquia i demarcació de Sant Genís de Masadella
Emplaçament	Carretera de Navàs a Viver i Serrateix (BV-4235), al km. 3,3 camí en direcció nord-est uns 200 m
Alçada:	468
Coordenades:	
Latitud:	41.90851
Longitud:	1.85375
UTM Est (X):	404934
UTM Nord (Y):	4640253

Classificació

Número de fitxa	08141 - 447
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Estil / època:	Medieval Modern Contemporani
Segle	XII-XX
Estat de conservació	Bo
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BPU
Observacions protecció:	Pla Especial Urbanístic de Protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages), 2018, amb el núm. 95.EA. Nivell 2. Conservació. Nivell 4. Ambiental / Nivell 6. AEA
Data aprovació:	dc., 20/02/2019 - 12:00
Número inventari	IPA 16867
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial - productiu

Titularitat	Privada
Titular:	08140A003000450000IB
Fitxes associades:	
<u>Església de Sant Genís de Masadella</u>	
<u>Santacreu</u>	
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa:	dv., 17/09/2021 - 12:44

Descripció

Masia de dimensions monumentals, d'origen medieval però que va adoptar la forma actual de gran casa pairal en reformes realitzades principalment entre el segle XVIII i principis del XX. Es troba emplaçada en un altià dominant, prop de l'església d'origen romànic de Sant Genís de Masadella. El conjunt consta d'un gran cos residencial de planta quadrada (amb planta baixa més dos pisos i coberta a quatre aigües), el qual té adossat una torre quadrada. Al seu voltant hi trobem també diversos coberts (a l'oest) que adopten forma de L tot configurant un pati davanter, una gran masoveria aïllada (al nord), una interessant pallissa amb elements decoratius pròxims al modernisme (al sud), un altre conjunt de coberts aïllats (al nord), una gran àrea de naus agropecuàries modernes (més al nord) i l'església de Sant Genís (que es troba uns 150 m al nord-est).

El casal principal és obra de diferents fases, les més importants devien iniciar-se al segle XVII, però sobretot van tenir lloc al XVIII i XIX, i la reforma final es va portar a terme el 1918. Fruit de les ampliacions d'aquests darrers anys són les façanes de sud-oest i sud-est, que donen al conjunt l'aspecte d'un casal modern força monumental. La façana principal s'ordena en base a quatre eixos d'obertures, amb el portal en el segon eix i deixant una franja a l'extrem dret sense obertures. A la primera planta les obertures són en forma de balcons, amb baranes de ferro forjat. Cal destacar el que es situa damunt del portal, recolzat sobre mènsules i coronat per una llinda de pedra que incorpora una placa del Sagrat Cor. A la planta primera hi trobem finestres emmarcades amb pedra carejada que s'allarguen per dessota prenent la proporció d'una balconada. Tenen la particularitat d'estar decorades amb una curiosa forma quadrada a la meitat inferior. La façana sud-est es caracteritza per una galeria amb obertures geminades a les dues plantes superiors. La inferior és separada per un pilar amb capitell, i la superior té una barana de gelosia. A la façana sud-oest el parament és arrebossat i pintat, mentre que la resta de façanes són a pedra vista, amb les arestes reforçades amb pedres cantoneres.

La resta de façanes d'aquest gran casal presenten unes característiques més antigues que s'adiuen amb les obres d'ampliació efectuades entre els segles XVII-XVIII o començaments del XIX. La façana nord-est s'ordena en base a tres eixos d'obertures. La façana nord-oest és més irregular. Té adossat un cos corresponent a una cisterna que genera una terrassa a la primera planta, amb un accés mitjançant un portal adovellat.

Un altre element singular és la torre quadrada, que probablement es va aixecar al segle XVIII i posteriorment es va anar adaptant a les successives reformes. És una construcció de quatre pisos i, en la façana principal, que queda alineada amb el casal, s'ordena en base a dos eixos d'obertures, amb un tipus d'obertures harmonitzats amb la resta que trobem en aquesta façana del 1918. A la planta superior de la torre les quatre cares tenen finestres geminades de punt rodó, mentre que a la planta inferior s'hi obre un pas que dóna accés al recinte del pati, amb una portalada a cada costat coronada per un arc rebaixat adovellat. Aquests arcs tenen inscripcions de 1719 (el de la façana sud-oest) i de 1855 (el de la façana nord-est).

Interiorment, el casal s'organitza a partir de tres crugies, amb la presència d'un celler a planta soterrani i una tina a planta baixa. Són destacables l'escala d'accés a la primera planta i els paviments modernistes.

La masoveria constitueix una edificació de notables dimensions que ha estat obrada en una sola fase constructiva i amb un disseny molt regular, probablement al segle XIX. La façana principal s'ordena en base a tres eixos d'obertures, amb portal de llinda plana al centre i balcons al seu damunt. La resta de façanes presenta menys obertures però ben alineades en eixos verticals, sempre emmarcades amb pedra carejada.

Un altre construcció d'interès és la pallissa, emplaçada en un terreny amb desnivell de manera que el mur posterior adquireix força més alçada i té més rellevància. Es caracteritza per una galeria tripartida sota el ràfec amb arcs de mig punt i baranes calades, i a sota té dues finestres emmarcades amb maó, una d'elles coronada amb una forma escalonada. També és remarcable la decoració del ràfec amb cabirons, i les tres grans arcades que s'obren a la façana lateral.

A l'entorn de la masia, al costat d'un xiprer, es conserva en ruïnes l'antiga casa dels pobres i, ja força distant de la casa, un gran dipòsit d'aigua obrat amb pedra.

Observacions:

Informació oral facilitada pels propietaris

Història

El lloc de Masadella apareix citat com "ipsa Messedela" l'any 977. La primera referència documental de l'església de Sant Genís la trobem el 1187 en l'acta de consagració de Sant Miquel de Viver, quan es detallen els límits de la demarcació parroquial. Es trobava al lloc de Mujal, primer, i de Massadella, després, situat als límits amb el castell de Viver. Segons Albert BENET (1984: 348), formava part del terme del castell de Castelladral. Tanmateix, Josep M. Badia sosté que el terme de Castelladral mai va ser tan extens i, segons aquest autor, no englobava els termes del Mujal, Sant Cugat del Racó, les Esglésies ni Sant Genís de Masadella. La confusió es deu al fet que, en un moment donat, tant Castelladral com el Mujal van tenir els Peguera com a senyors, tot i que eren branques diferents de la família. El mas de Sant Genís ja existia i és citat aquest mateix any (1187) com a mas "Sancti Genesisii". Tot sembla indicar que el mas Sant Genís exercia una certa capitalitat en aquesta demarcació territorial al voltant de l'església i el mas.

Així, a mitjans de segle XIV es documenta Sant Genís de Masadella com a possessió senyorial. El rei Pere el Cerimoniós vengué al consell de Manresa la senyoria de sant Genís juntament amb el Mujal. Els documents dels segle XIV procedents de l'Arxiu Parroquial del Mujal assenyalen que els masos del pla de Navàs depenien de Sant Genís, que n'era la parròquia. En un testament del 1362 apareix citat Bernat de Nabars de la parròquia de Sant Genís de Masadella. Entre els masos citats s'esmenta a banda del mas Sancti Genesisii (1187), el mas Masadella (1313); aquest darrer fa referència a Masadella de baix, que pertanyia a la parròquia de Sant Genís, mentre que "Masadella Sobirà" (Masadella de dalt) pertanyia a la parròquia i castell de Viver. Al segle XV l'església de Sant Genís es va convertir en sufragània de la parròquia del Mujal.

En època moderna es van dur a terme importants reformes a l'església i també a la masia de Sant Genís, que entre finals del segle XVII i al llarg del XVIII va créixer en volum fins a esdevenir un gran casal. A la casa es conserven diverses llindes que testimonien aquesta transformació. La més antiga és de l'any 1666. Les altres ja són del segle XVIII, com una de 1719 que és parcialment visible des del portal de la torre i des de l'interior de la casa, una altra amb la data de 1759 i una llinda interior de 1790 amb el nom del seu

propietari: “FRANCO. STA CREU”. En l’arxiu particular de la família també es conserven importants documents d’aquesta època. Tot això ens informa que la família dels propietaris, cognominats Santa Creu, exercien una posició social preeminent, probablement derivada de la capitalitat que el mas exercia en la demarcació senyorial de Sant Genís. Tanmateix, no en coneixem gaires detalls.

Molt probablement, l’origen de la família Santacreu estava vinculat amb el mas Santacreu, que es troba situat prop de l’església de la Santa Creu del Mujal. Sabem que aquest mas havia estat unit al de Sant Genís i en depenia. És curiós que es donen moltes similituds entre el mas Santacreu, que havia adoptat el mateix nom que l’església de Santa Creu del Mujal, i el mas Sant Genís, també amb el mateix nom de l’església. Al seu torn, les dues esglésies, la del Mujal i la de Sant Genís, també van estar estretament vinculades al llarg de la història.

Al segle XIX les reformes a la masia van continuar. En queda constància també en diferents llindes. A la façana nord es conserva una llinda quadrada amb la data de 1855. En un dels coberts annexos a la casa es conserva, també, una biga de fusta que fa de llinda d’un portal amb la data de 1870. La premsa de vi del celler també és d’aquest moment i està datada l’any 1882. La família Santacreu es va mantenir al capdavant del mas fins a finals del segle XIX. En aquesta època la nissaga va quedar estroncada i el mas va passar a uns parents de cognom Puigdorca. Els Puigdorca procedien de la zona de Balsareny i havien quedat arruïnats amb motiu de les guerres carlines, per la qual cosa van haver de vendre moltes propietats a la Seu de Manresa. El propietari fou Jaume Puigdorca, el qual, segons consta en la inscripció del portal, va fer la reforma de 1918 que va donar a la casa la fesomia actual en la seva façana principal. Els Puigdorca, però, tampoc no van tenir descendència masculina i en la següent generació la pubilla, Pilar Puigdorca (nascuda el 1904) es casà amb Joan Fàbrega Serra, procedent de Cererols (Súria). Joan va arribar a ser alcalde de Navàs. El fill de Pilar i Joan va ser Francisco Fàbrega Puigdorca, i el fill d’aquest Jaume Fàbrega Viladrich, actual propietari.

Ja entrat el segle XX Joan Fàbrega va donar el mas Santacreu a una parenta. Pel que fa a l’església de Sant Genís, a partir del segle XVIII va anar perdent importància. El 1897 es construí l’església de Navàs, i posteriorment la de Sant Genís va passar a ser una simple capella del mas.

Bibliografia

BADIA, J.M. (1988). “Navàs”. *Història del Bages*, Volum II. Edicions Parcir. Manresa, p. 166.

BADIA, J.M. (1997). *Història de l’Església de Navàs. I - de la primera església a la Guerra Civil (1897-1939)*. Parròquia de Navàs 100 anys 1897-1997. Navàs. P. 11-15.

BENET, A. (1984). “Sant Genís de Massadella”. *Catalunya Romànica*. El Bages. Volum XI. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, p. 348.

GAVIN, J. (1979). “Inventari d’Esglésies”. Bages, vol. 5. Arxiu Gavin. Barcelona, p. 142.

JUNYENT, F.; MAZCUÑAN, A. (1984). “Sant Genís de Massadella”. *Catalunya Romànica*. El Bages. Volum XI. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, p. 348.

PIÑERO, J. (1994). *Inventari del Patrimoni Arquitectònic i Històric de Navàs*. Ajuntament de Navàs. Fitxa RU. 52

